

שמעתא למיקתא

האם מותר לכתחלה לטחון כבד בבלנדר העומד לשימוש פרווה

כתבו **הרמב"ן** (מיוחסות ס' קעב) **והרשב"א** (ח"א ס' עו) דאסור לחתוך גבינה אפי' צוננת בסכין שרגילין לחתוך בו בשר, ואפי' הפת אוכלים עם הגבינה אסור לחתוך בסכין שחותכין בו בשר לפי שלפעמים הסכנים שומנו של בשר קרוש עליהם וכשחותכים הפת נדבק בו, ע"כ.

אלא דמצינו **בארוחות חיים** (איסורי מאכלות ס' סא) בשם **בעל התרומה** (ס' ע ורס"ט עא) שחולק על דברי הרמב"ן והביא מהר"ש שהיה מתיר בסכין של בשר לחתוך בו לחם ולאכול עם גבינה, אבל לחתוך בה גבינה ודאי אסור אם נעצה בקרוקע עשר פעמים או שפשפה באבן רך או בפחם, ומיהו בלא קינוח אפילו לחם אסור עמו שמנונית שעליו, ע"כ.

והנה הרמ"א **בתורת הטאת** (ככל עו) נקט כהרמב"ן. וכן י"ל שהוא כוונת דבריו **בהג"ה** (סס"י פט טו) נקט בדעת הרמ"א הארוחות חיים, דנעיצה בעינין לחתוך בו גבינה, ולחתוך לחם לאכול עמו גבינה נקיט קינוח הסכין.

אולם **השי"ך** (שם ס"ק ב) פסק ד"נעיצה" מהני לחתוך בו לחם לאכול עמו גבינה, אבל לחתוך בהם גבינה לא מהני נעיצה, משום דחיי שמאי ישכח לנועצו. ונלענין דיעבד אם כבר חתך ללא הכשר, נקט **בפר"ח** (ס"ק כב) דאסור לאכול עם גבינה דחיי שמנונית של בשר קרוש עליו ולכחותכים הפת נדבק בו. ועי' **בה"ח** (אות סח) בזה. ועי' **בש"י** (ס"י צד ס"ק לא) שסכין של גבינה שחתך בו בשר צונן אי"צ נעיצה אלא דחה בלבד, כי הברש דבר רך הוא, אבל סכין שברש שחתך בו גבינה צוננת צריך נעיצה דקשה היא.

ומ"מ זה לפי הדין, אםכנ מבד **נהגו** כל ישראל להיות לחם שני סכניניס א"י לבשר כמבואר **ברמ"א** (ס' פט סעי ג). ועי' **בט"ז** (ס"ק א) דמנהג זה הוא כשחותכים גבינה בסכין בשרי או לחיפך ע"י ניקוי ביניהם. אבל היכן שחותך כמאר (או שאר סכנים שתמו) בסכין בשרי ע"מ לאכול עם גבינה (או להיפך), ליכא מנהג להחמיר כלל, ומותר להשתמש באותו סכין ע"י קינוח בלבד. אבל **השי"ך** (שם) כתב דהמנהג להחמיר בכל גוונא. וכן נקטו **הפר"ח** (ס"ק כג) ו**היד יודיה** (שם). אולם דעת **החממת אדם** (ככל מ יוד י ובניא אות לח) ו**הערוה"ש** (אות טו) כה"ט"ז. ומ"מ בשעת הדחק שאין לו סכין אחר אף **השי"ך** (שם) כתב דלא חיי' למנהג ומקמינן אדינא כני"ל דמותר ע"י נעיצה ועי' **במ"ג** (מ"ז ס"ק א) העולם נזרמים אם לא בשעת הדחק ובדרך].

ועי' **בפר"ח** (ס"ק כד) דהמדתקדן יש להם ג' סכנינים אחד של גבינה ואי' של בשר ואי' לחתוך בו לחם ומנהג נכון הוא, ע"כ. והביאו **בערוה"ש** (אות טו).

והנה בזמנינו הרבה מדקדקים שיהיה בכל בית סכנינים לחלב, לבשר ולפרווה כני"ל, וכמו"כ הרבה מדקדקים להקצות הבלנדר רק לשימוש סתמי, אלא שמיעורתה השאלה האם בשעת הצורך מותר להשתמש במכונה זו לטחון בשר "צונן" וכדו', או דלמא יש לחוש דאם עושין כן שוב הבלנדר יהיה בחוקת בשר.

וראשית יש לדון האם הסכנינים של הבלנדר בולעים טעם מהבשר ע"י דוחקא דסכנינא. ובאמת **בחולין** (ח) נחלקו האמוראים לענין השוחט בסכין של גוים האם נאסר בית השחיטה על ידו, דעת בר דאם עשה כן צריך לקלוף בית השחיטה כי בית השחיטה חס הוא (קצת פחות מיד סולדת) ואגב דוחקא דסכנינא (דהיינו שמשפשא את הסכין בבשר בדוחק) בלע מהאיסור הנמצא בסכין. אולם דעת רבה בר רם טנא דבבבאי' צד בהדחה כן בית השחיטה היא בכלל חס אלא בכלל צונן. [ועי' באר"ש (פיא סי' ע"ו) פיב סי' לח] ו**בנתיב** (שם דיה השוחט) דס"ל דמיירי

בסכין זו יומו והבשר בולע מהבלוע בסכין, אולם דעת הרמב"ן (משנה"ב ב"א ש"ב טו) דבולע מסיחא איסור הנמצא על פני הסכין. אלא דעי' בסכ"ן (ס"י פט סעי ג) ונקט דבין להראיש ובין להרשב"א החשש הוא ממה שהוא בנין על הסכין דדוחקא זה נבלע במחמת, אלא דלפי הראיש' כיון הוא בתנאי שהסכין נמי בו יומן, משאיכ' להרשב"א דאף באבני' מפליט לחבתמן].

ולמעשה דעת הרמב"ן (שם), **הרא"ש** (חולין פי"א סי' טו), **הר"ח** (הובא ברא"ש שם) ו**הרשב"א** (תה"א ב"א ש"ב ע"ב סי' טו:) הדלכה כרב, אבל דעת **הרי"ף** (שם ב ברי"ף) ו**הרמב"ם** (מא"א פי"א ה"י) הדלכה כרבה בר רם טנא. והכרעת **השו"ע** (ס"י י סעי א) כדעת המקילים, והכרעת **הרמ"א** (שם כהמחמירים. [וכתב הב"ח (אות ה) דאפי' בדיעבד אם לא קילף הבשר אסור התבטיל אי ליכא שמים].

ולפי' יוצא לכאורה דבני"ד אין חשש שהסכין יבלע מטעם הבשר, לא מבטיח לדעת השו"ע ולדלידה ליכא משום דוחקא כלל, אלא אף לפי ההרמ"א דס"ל דאיכא בליעות ע"י דוחקא, דשאני התם דבולע מחמת חוס בית השחיטה.

אולם מצינו **במרדכי** (חולין ס"י תשכ"א) שכתב דבשר טרם מליחה שהדחיוהו כדין וחתכוהו לנתחים דצריך לחזור ולהדחיו דהכי אמרינן בחולין (שם) דאפי' מ"מ בית השחיטה צונן אגב דוחקא דסכנינא מביבל ע"כ, וכי היכי דמביבל הכי נמי מפליט אגב דוחקא דסכנינא, ע"כ. (והובא ד"ן זה בשו"ע (ס"י פט סעי א)).

אלא דלכאורה טעמו של המרדכי צ"ע דהא מבואר בש"ס שם דדוקא מחמת חוס בית השחיטה איכא משום דוחקא (ואף בזה דעת השו"ע להקל). וכבר הקשה כן **בפר"ח** (ס"ק טו) דהרי דוחקא דסכנינא לחודיה אינו מביבל כלום ומינה שאינו מפליט כלום. ו**בפלת"י** (ס"ק א) יצא לתרץ בעד המרדכי בחולין מיירי לענין להבליע ולהפליט תוך דמן דבר קשה חס מוכי, אבל להפליט ולהבליע רך בשר דהוא רכך אמרינן אפי' בלי חוס בית השחיטה בולע, ע"כ.

ועי"פ מבואר דבני"ד לכ"ו"ע אין לחוש, דאף לדעת הפלתי איכא משום דוחקא דדוקא דבדר רך, אבל בסכין לית לן בה. ובלא"ה כבר תמה על דברי הפלתי **במ"ג** (ש"י ס"ק א) דבכמה דוכתי מבואר דדוחקא לחוד אף באוכל אין מפליט ממנו. וכן מבואר בחולין (ס"י תמו סעי ז).

מיהו אכתי איכא למידק מדברי הארוחות חיים הגי'ל שכתב דמותר לחתוך בסכין של בשר לחם ע"מ לאכול עם גבינה וכתב שם דהיינו משום דהוי ניי' בר ניי', הבשר שנבלע בסכין הוא ניי' ראשון, ומהסכין ליתא כבר הוי ניי' שני דהיתרא. ולכאורה צ"ע דהרי לדוחקא דסכנינא בגוון לא חיי'. וכן הקשה **בט"ז** (ס"י פט ס"ק ז), וכת' שם דלעולם הנעיצה אינה מחשש פלטיה לא משום חוש הטיחה שעל פני הסכין. וכי"כ **הקה"ב** (שם). ועי' **ביד יהודה** (שם ארוך ס"ק ז).

אנחנו כ"י דדוחקא דסכנינא לחוד, אבל **דוחקא עם דבר חריף** איכא משום פליטה ובליעה. ולפי' אף דמבואר עד כה דמותר להשתמש בבלנדר פרווה לטחון בשר, מ"מ אם נותנים בו יחד עם הבשר דבר חריף שוב בולע מהבשר ודינו ככלי בשרי וצריך הגעלה להחזירו לחוקתו. וכמו שפצנו **בט"ז** (ס"י צו ס"ק א) שכת' דמדוכה שדוכין בה בשמים ומשתמשין בהם אין הם עשיר והן עם חלב ופעם אהת דכו עם שום עם מרק עם שומן אוזו, שוב המדוכה דינה כבשרית. ובאר **במ"ג** (שם מ"ז ס"ק א) שאם יש שומן אין חריף מ"מ ע"י חורפא דתבלין וחוקק הדיכה נבלע השומן ג"כ במכתשו. ועי' **בחוט שני** (פסח ס"י תנא ס"ק טו) שמשוחות שלנו דינים כמכתשת. [ועי' **בט"ז** (שם) דאם אותה מדוכה היתה מיועדת לפרווה הלא דעתה השתמשו לבשר, שוב אסור לדון בה אפי' לאכול בבשר שמא יבוא לאכול בחלב, דומיא דעיסה שנלושה בחלב שנסותר משום דחיי' שמא יאכלנו עם בשר. אולם **הפר"ח** (ס"ק א) כת' דשאני הא דעיסה שנלושה בחלב דסתם לחם עשוי לאכול עם בשר ועם חלב ואין דרך לייחד לחם לחלב לבדו ולחם לבשר לבדו, ולפיכך יש לגזור שמיא יבוא לאכול עם בשר, אבל דברים אחרים כמו מדוכה וכיוצא שיש מיוחדים לבשר ומהם מיוחדים לחלב לית לן בה, ע"כ. וכן פסקו **הכרתי** (ס"ק א), **החוי"ד** (באורים וחי' ס"ק א) ו**הח"א"ב** (ככל נאות ז').

וכמו כן הבלנדר לחביטא או בשרית וריסקו שם דבר חריף אפילו מעורב בדבר אחר, דין החריף כטעם הבלוע בבלנדר, כמבואר **בחולין** (ק"ב). דהחיות דבר חריף בסכין של איסור הדבר חריף נאסר. וכן פסק **השו"ע** (רס"י צו) דצננו או סילקא שחתכם בסכין של בשר, או שאינו מקונה, אסור לאכלם בחלב, כי הצננו בולע מטעם הבלוע בסכין. [ועי' **בט"ז** (ס"י צו ס"ק ג) שבאר ע"ם רש"י (חולין ק"ב) דהיינו טעמא ד"חורפיה

דצננו ואגב דוחקיה דסכנינא פלט טפי. ועי' **במ"ג** (מ"ז ס"ק א)].

וכן הוא נמי **בשו"ע** (ס"י צו סעי א) דחלב של שדנכו במדוכה של בשר בו יומן, אסור לאכלם חלב. ו**הרמ"א** (שם) כת' דאפי' אינו בו יומן הדין כן. ועי' **ב"ח** (ס"ק י) דה"ה כי דבשר דברים החריפים. וכבר הארכנו בס"ל בפרטים חבני חריף בגליון קמ"ח. [נאם טעמו או דכו דבר חריף "הבלוע" בו טעם בשר (או חלב) מחמת שנחתך בסכין בשרי (או חלב), כתי' **במ"א** (ס"י תנא ס"ק לא) דאסור לדון בו שוב דבר חריף סתמי ע"מ לאכול עם חלב (או בשר). אולם

הערוך (ס"י צו סעי ג) הובא במפתח"ש על המ"א שם) דחה זה כי בליעת הדבר חריף הוא מהסכין בולע בר טעם קלוש ועי"כ יש כאן ניי' בר ניי', עיי"ש. וכן נקט **בח"י** (ס"ק א) והוסיף דבלאי' דבר המ"א תמיהו דדאי אין המדוכה יכול לבלוע טעם הבלוע בשמים, דאין טעם הבלוע יוצא בלא רוטב, ואפשר דמיירי בבלוע שם דלא יצא בלא רוטב, ע"כ. אולם **הפמ"ג** (א"א שם) כתב ליישב קושיא זו דמיירי דנידוך ונעשה קמח דלא שייך בלע בבכ"ה, ואי נמי מבעין שעל הסכין, ע"כ. ו**המ"ב** (שם סס"ק א) פסק כהמ"א. אולם לפי נראה מנהג העולם להקל בזה].

ומ"מ כ"י בתבטיל שיש בו הרבה בר בשר, אבל בלא"ה אין המאכל בכלל דבר חריף כלל, וכמ"ש **הרשב"א** (ס"י תמו), וכדבריו פסק **הרמ"א** (ס"י צה סעי ג) דלא מקרי מאכל דבר חריף משום מעט תבלין שבו, רק אם כולו הוא דבר חריף ורובו ככולו, ע"כ. ועי' **בט"ז** (ס"י צו סעי ז) וס"י קג ס"ק ט) דמבואר דכל שררש הרבה בכלל חריף הוא. וכתב **היד יהודה** (ס"י צק ס"ק כב) דמ"מ קשה לתת כלל בזה הדכל לפי הענין לפי גודל חריפותו ודבלי' ומתיקותו הרבה שנתערב בו [ועיי"ש (קצר ס"ק כא וארוך ס"ק א) דברשב"א מבואר דלא רק אם בישל, אלא אפי' אם דכ במדוכה דבר חריף מעורב לא נחשב חריף. אלא דלפי' צ"ע מחמת זה מה שהדרך לדון בצלים מעורבים עם ביצים בסכין גדול, וצריך לעיין בזה דאולי כאן בא יותר פעמים החתך הבלעלים עצמן בתלעות חריפותו בבכ"ה].

וע"פ ב באר"ש (ס"י קט סעי ג) פסקם בזה ד"ל דדוקא דבר חריף דק ביותר מבטל חריפותו בבכ"ה].

ואם כבר דך בשר (או גבינה) עם דבר חריף במדוכה ורוצה להכשירה כדי ששוב תהיה פרווה צריך להגעי'לה, כמבואר **בשו"ע** (ס"י תנא סעי טו). ו**הרמ"א** (שם) כת' לענין הכשרת המדוכה לפסח דכיון שדכין בה חמץ עם הבשר צריך ללבן המדוכה דהוי כבית שאור דמחמת

הליכות של העיסה בולע טפי.

וכיו' כשהשתמשו במדוכה עם חריף אבל בלא"ה לא בעינן הכשר כלל. דהרי דדוחקא לחוד אין בליעה ופליטה כני"ל, וכן משמע מלשון השו"ע והשי"ך הנ"ל. אלא דמצינו **בחק יעקב** (ס"ק מ"ב) שכתב דבשאר המדוכה שיש איסור, אין חשש רק משמנונית של איסור ואין דרך גודל השמנונית עם דברים חריפים ע"מ כ"י סגי בהגעלה לכ"ו"ע, ע"כ. וכן פסק **במ"ב** (ס"י תנא ס"ק פס). ומשמע דס"ל דבמדוכה אף ללא דברים חריפים איכא משום גבי'ל' ועי"פ דבריהם כתב **בשבט הלוי** (ח"ב ס"י כז אות א וח"ד ס"י מד ורס"י פה) דבשר שלא נמלח ונטחן במטחנת בשר, נרי' פשוט דצריך להגעיל עם באין חשש חריף.

אולם אפשר לדחות כמ"ש השואל בשבט הלוי (ח"ד ס"י פה) דכוונת החק יעקב ("דאין דרך לדון עם דברים חריפים") דאין דרכו ומצוי כ"כ הרבה כמו לגבי חמץ, אבל עי"פ לפעמים דכים עם חריף עם איסור, אלא דלגבי חמץ הואיל ודרכו בכך נקרא ע"ז כבית שאור דלשיטת הרמ"א לא מהני א"ל הגעלה, משא"כ לענין שאר איסורים כיון דרק לפעמים עושין כן לא צריך רק הגעלה.

וכן מבואר **בחזו"א** (א"ח"ס ס"י קט ס"ק טו ד"ה והא דדיכה) דהא דדיכה במדוכה אפילו אגב דבדר חריף וכמ"ש השו"ע (ס"י ס"ק י"ח, ע"כ).

תבא לדינא דמיעיק הדין הרוצה להשתמש בבלנדר פרווה לחתוך בשר צונן או אגב צוננת, שרי ע"י שניקהו חימוך אחר כל שימוש ושימוש, ועדיף לנקות הסכין ע"י סקווצ'בריט דהוי כנעיצה (לצאת דעת השי"ך דנעיצה בעינן), אלא דכבר נהגו לייחד כלים לבשר ולחלב ועי"כ אין להשתמש בבלנדר לחלב ובשר צונן על סמך שינקו בו שימוש לשימוש (א"ח"ס בשעת הדחק דאין לו רק אחד), אמנם מותר להשתמש בבלנדר פרווה לבשר או לחלב, ומ"מ לאחר השימוש עם בשר (או גבינה) יש לנקותו היטב. וכן א"ל הג"ע **אויגוראן שליט"א**. ו**הגר"ם גרוס שליט"א** א"ל שאין בדברי השבט הלוי אלא חומרא לכתחלה. [ומ"מ כ"י בתנאי שהסכין של הבשר ראובן מתחמם קרוב לחום של יד סולדת בשעת הטחינה, דאלי"ה בכה"י איכא משום בליעות ע"י הדוחקא דסכנינא כמבואר לעיל].

האם צריך לכסות ציציותיו ב'ד' אמות של קטן או אישה שמתו

תניא [ברכות יח.] לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בורונו וקורא, ואם עושה כן עובר משום לועג לרש חרף עושהו.

ואמרינן התם דר' חייה ר' יונתן הו' שקלי ואזלי בבית הקברות, הוה קשידא תכלתא דר' יונתן, א"ל ר' חייה דלייה כר' שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מתרפינן אותונו.

וכתב הרי' יונה [שם] דמהדינן שלא חששו אלא שלא ישלכום על הקברים, שמעינן שמותר ללבוש ציצית בבית הקברות, אלא שיש ליהרהר בשעה שהולך בבית הקברות שידלה ציציותיו. דדוקא בתפילין או בשאר מצוות כיצא בהן אסור, אבל בציצית שהיא חובת מנהג שרי, שאינו יכול להסיר המלבוש שלו בשעה שהולך בבית הקברות. מיהו אפשר לומר דדוקא בציצית שמטיל במלבוש לצורך עצמו כמו שהיה מנהגם באותו זמן שהיו הולכים על היום מלוכשין בטליתות, אבל בטליתות שאין מכוונים בהם למלבוש אלא לקיים המצווה של ציצית בלבד יש לו ליהרהר שלא יהלך בהם בבית הקברות משום לועג לרש.

וכן פסקו לדינא הטור והשו"ע (א"ח"ס ס"י כ"ג) דאנו שאין מכוונים בציצית אלא לשם מצוה אסור להיכנס בה לבית הקברות, אע"פ שאין ציציותיו נגרות על הקברים.

וכתב הב"י [שם] משמיה דהרשב"א דסגי במה שמכסה הציציות תחת כסותו, וא"צ להסיר הבגד. וכן פסק לדינא אפ"י [שם] דאם הם מכוונים מותר להכנס עמהם לבית הקברות.

וכתב עור בשו"ע [ס"ג] דהנכנס לדי"א של מת או של קבר דינו כנכנס לבית הקברות.

ובסעיף ד' כתב דבמקום שנהגים להסיר הטליתין או המת בבית, אם הכתמים לובשים ציצית איכא משום לועג לרש. ובמג"א [ס"ק ב'] הניח דבריו אלו בצ"ע דהא ביו"ד [ס"י ג'] כתב שמימינו ציצית בטלית של מתים, ואפי"כ פסק דאסור ליכנס לבית הקברות או לדי"א של מת בציצית. ולמה כתב כאן להיפוך. וכן הגר"א [ס"ד] הניח נמי דברי השו"ע הללו בצ"ע. וע"פ דבריהם פסק המשגיב [ס"ק ז'] דאפי' במקום שאין נהגים להסיר ג"כ איכא משום לועג לרש הואיל והמתים פטורים מן המצוות.

אולם פתח הדבר [ס"ק ב'] יישב דברי השו"ע בדאמת חזירין זה ל"ש אלא בכניסה בציצית לבית הקברות או בדי"א של מת הקבור או קודם שהניחו בו ציצית, ולא בשעת הולכתו לקבר, דדוקא בהיחא דינא קמן באיני בשעת ההולכה שציציותיו של מת עדין קיימים, ליכא לועג לרש אפי' אם הכתמים לובשים ציצית, ומאי דאסר התם בבית הקברות או תוך די"א של מת, היינו מחשש שמא נרקבו ציציות המת, או שעדיין לא הליכשו למת ציצית, ואיכא לועג לרש כל חד כדאיתיה. ע"כ. וכיוצא ב'י' בכה"ח.

והנה בלקט יושר (הל' ציצית ס"ק כ"א) כתב המשגיב דהתורמות הדין ד"צ להסיר טלית קטן כשהולך עם מיטה של אישה, משום דאיהה שייבת בציצית. והו' על דבריו אלו בהל' שמחות [ס"ק כ"ז]. וזו על נפרש דבריו מה הדין בקטן.

אולם במהרי"ט צ"חלון (בחדושי על פ"ק איהו נשך באמצע דבריו על ס"י ע"ב) כתב - עוד נסתפקתי מה שאסור ז"ל להתפלל בתוך ארבע אמות של קבר, אם הוא קטן קטן כמו בני צדיק שאין שם קבר אלא הוא, אם אסור להתפלל תוך ארבע אמותיו או לא, מי אמרינן ז"ל בתר טעמא טעמא מאי אמרו רבנן אסור להתפלל משום לועג לרש חרף עושהו, שנראה כמלעיג על המת שהוא מתפלל והמת אינו יכול להתפלל, ואי"כ היינו דוקא בגדול שהיה יכול להתפלל ולקרות בתורה, אבל קטן דאפילו כשהיה בחיים לא היה מתפלל ולא קורא בתורה א"כ לא שייך לועג לרש ויהא מותר. או דילמא לא פלוג רבנן דלא נתנו דבריהם לשיעורין.

וג"ל דאסור, דאפי' קטן טעמא נמי שייך גבי קטן ואולי שייך טפי לועג לרש, שיאמר הקטן הנה זה לועג עלי שלא הגעתי לשנותיו, שאולי הגעתי לשנותיו הייתי קורא אסור ומתפלל. ועוד מי יודע רוח הקודא אם בסוד הגלגול נשמת הצדיק הקטן הזה היא של אדם גדול בשנים ובא בגלגול לאיהה מהסיבות נודע אצל רודשי רשומות בסוד הגלגול, נמצא שדייק שפיר האי טעמא.

ועוד מטעמא דכתבינא דלא פלוג רבנן וכל

האם מותר לטלטל מוקצה ברגליו

א. טלטול מן הצד וטלטול בגופו. ב. לצורך דבר האסור. ג. טלטול ע"י נפוח. ד. טלטול בגופו כשהדרך בכך.

אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול, כגון כלי שמלאכתו לאיסור דאסור לטלטלו שלא לצורך גופו ומקומו, וכמו כן מוקצה מחמת גופו דהיינו דבר שאין עליו תורת כלי (כגון אבן או גרעיני פירות שאינם ראויים למאכל) דאסור לטלטל לגמרי, ועיין עוד בזה בגליון ק"ו ומקמ"ד.

א. טלטול מן הצד וטלטול בגופו

תנן בשבת (קמ"א) הקש שעל גבי המטה לא ינענעו בידו אלא מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו. ופרש"י (שם) דקש שעל המטה סתמא להסקה עומד ומוקצה הוא, והבא לשבח עליו מנענעו כדי שיהיה צף ורך לשבח, ע"כ.

ועי' בתוס' (שם מג' ד"ה דמ"ה) בבאור הש"ס הנ"ל דאיכא תרי גווני טלטול מן הצד [לצורך האיסור שבה"ג שמייה אסור ואסור, [ב] לצורך המטה ומותר, וע"כ בשל המטה שרי דהוי בכלל טלטול מן הצד לצורך הדינין השכיבה וע"פ שמכשיר את המוקצה עצמו. והר"ן (כ' ברי"ף) נמי כת' דתרי גווני טלטול מן הצד איכא, אלא דעל משנתנו פירש דאע"פ דבאמת הוי טלטול לצורך המוקצה דאסור הכא שרי כי אינו מטלטל את הקש מפני שצריך לו לטלטל את המטה ואי"א לו בלא טלטול הקש ומשום הכי כיון דלא מטלטל ליה בהדיא אלא כלאחר יד שרי. והרא"ש (פ"ג סי' י"א) גם חילק כתוס' אלא שהביא קושית הר"י אשר תמה מהא דקש הנ"ל דהוי טלטול מן הצד לצורך האיסור ואפ"ה מותר, ועי' תירץ הר"ש דלא קשה דהתם אף טלטול אין כאן דאין זה אלא **טלטול בגופו** ועי"כ אע"פ דלקש הוא צריך מ"מ כטלטול מן הצד לדבר היתר הוא דשרי.

ולפי"ז יוצא דעת התוס' דקש שעל המטה היא בו איסור טלטול, כי בה"ג הוי בכלל טלטול מן הצד לצורך היתר, דהיינו השכיבה. וכן דעת הר"ן דאע"פ דמטלטל הקש מ"מ שרי כי הוי טלטול מן הצד מפני שהוא צריך למטה, והר"י כמו טלטול מן הצד לצורך דבר המותר. ודעת הר"ם דשרי כי הוי טלטול בגופו דשרי אפי' לצורך דבר האסור. [נכ"מ ה"ב"י סי' ש"ח בכללים. ובבאור דעת הר"ן כתב דהוי כטלטול מן הצד לצורך היתר מפני שהוא צריך למטה. ובאר הגרש"א זצ"ל (מכתב בסוף ששי"כ ס"ד"ה בספר) דמייירי שמונעו את הקש לפנותו בגופו לצדדין כדי שלא יפריע אותו הקש משכיבה על המטה בלא קש, ע"כ. ועי' בארחות שבת (ח"ב פ"ט הקדמה לטלטול בגופו).

ולפי דברי הרא"ש שטלטול בגופו שרי, יש לעיין בהא דאיתא בשבת (קכ"ז) דאין מתחילין באוצר תחלה אבל עושה בו שביל ברגליו "דרך הילוכו". ומשמע דדוקא אם מטלטלו ללא כונה אלא דרך הילוכו בלבד שרי, ועי"כ צ"ל כמו שביאר הרמב"ן (שבת קמ"ד) דדרך הילוכו אורחא מלתא נקט, ואפי' אם מטלטל ברגליו להדיא נמי שרי כי הוא בכלל טלטול בגופו. ושוי"מ בנשמת אדם (כ"ל ס"ז אות ה) ובתוס' שבת (ס"ה ש"ס ס"ק א') שכת' נמי כן.

מיהו הו"ו מבוואר דלא כהרא"ש אלא ס"ל דטלטול בגופו הוי כטלטול מן הצד (טלטול שלא כדרך), שאינו מותר אלא לצורך דבר המותר. וכן משמע מרש"י (שבת ש"ג ו' ד"ה מנענעו) שכתב דמנענעו בגופו דטלטול מן הצד הוא, דלא שמייה טלטול. ולפי דבריהם הא דאסרו בשבת דאין מתחילין באוצר תחלה אבל עושה בו שביל ברגליו "דרך הילוכו" אזיל כפשטה דהיינו דוקא בה"ג. וכ"כ בנשמת אדם (כ"ל ס"ז אות ה) והיינו טעמא משום דלא מחזי ככל טלטול.

ב. לצורך דבר האסור

ומעתה יוצא דטלטול בגופו לדעת הרא"ש שרי אף לצורך המוקצה, ולדעת הר"ן לצורך המוקצה אסור כמבואר לעיל, אולם שלא לצורך המוקצה י"ל דשרי היתר אלא גרע מטלטול מן הצד, דלצורך היתר מותר. [אולם הפמ"ג (א"י"א ש"ס) נקט שלפי הר"ן אסור לטלטול בגופו אפילו לצורך דבר היתר. אבל הגרע"א (ח"י שבת קכ"ז) תמה על הפמ"ג דלכו"ע מותר גם טלטול ברגלו שהוי טלטול כלאחר יד לצורך דבר המותר והוי קש שע"פ המטה דמנענעו בגופו לא משום דטלטול בגופו לא שמייה טלטול כלאחר יד לצורך דבר המותר, והיינו ברגליו דמ"ש בגופו ומ"ש ברגליו, ע"כ].

ולמעשה במ"א (סי' ט"ז ס"ק ט') מבוואר דס"ל דטלטול בגופו שרי לגמרי ודלא כהר"ן. וכן נקטו בלבו"ש (שם) ובדרך החיים (הלי מוקצה אות מ'). ואע"פ שבסי' ש"ח (סי' ט') כתב המ"א שמוטר לטלטל מוקצה ברגליו "דרך הילוכו". מ"מ הרי ציין לדבריו הנ"ל בסימן ש"ה שביאר דטלטול בגופו שרי. ועי' בנשמת אדם (שם) דמשי"כ המ"א סי' ש"ח דלא ר"ש אסור לצורך מוקדמו היינו בטלטול ביד, אבל בגופו דגרע מטלטול מן הצד מותר לרא"ש. ועי' במחצה"ש (שם) ובלבו"ש (שם).

מאיך גיסא החז"א (סי' מ"ז ס"ק ב') יצא לחדש דאין היתר לטלטל בגופו ככל, והאי דקש שעל המטה, הותר כי אינו אלא דרך השתמשות המוקצה, ומוכח שרוצה בהכרח המוקצה, ואע"פ שמונעו הקש כדי שיהיה צף, מ"מ כיון שדרך שכיבה עושה כך וגם הקש נמצא על המטה מותר, אבל טלטול בגופו כלאחר יד אסור בכל גווני, עיי"ש. אלא דלכאורה דבריו עומדים נגד פשוטו דברי הראשונים, השו"ע ונושא כליו הנ"ל דמבוואר דע"כ טלטול בגופו לא גרע מטלטול מן הצד ואדרבה עדיף ממנו. וכן הגרש"א זצ"ל (מכתב בסוף ספר ששי"כ) דחה דברי. ולפי **במשנה הלכות** (ח"י סי' מה) **ובחוט שני** (ח"י ע"מ פ"א).

וכן דעת המ"ב בסי' ש"ט (סי' ד') להתיר לטלטל בגופו אפילו לצורך המוקצה (ומשי"כ שלא יבוא לידי הפסד י"ל דאורחא דמילתא נקט). וכ"כ בסי' ש"ח (סי' ט') דכל טלטול בגופו אפילו לצורך המוקצה שרי דזה לא נקרא טלטול. וכן התיר בסימן ש"ח (סי' ט') לסלק נזק. ובסי' רס"ו (ביאור הלכה ד"ה פ') דטלטול בגופו וגם ברגלו שרי אפי' לצורך המוקצה ושם מייירי במקום הפסד].

וכן דעת האור לציון (ח"ב פכ"ו אות א' ואת יג), **המשנה הלכות** (ח"י סי' מה ס"ד"ה ו"ה"ה), **הש"כ** (כ"ב אות ל' ובדפוס"ת, אות לו) **המנוחת אהבה** (ח"א פ"ג אות ט) ועוד דטלטול בגופו שרי כולתה.

מאידך עי' **בערוה"ש** (סי' ש"ח אות ט) שכתב בדברגלו וכלאחר יד מותר לטלטל. מיהו נראה כל זה הוא **לצורך קצת** אבל שלא לצורך כלל למה יעשה כן. וכן דעת הגרש"א זצ"ל (שבות יצחק ח"א ע"מ קסט ואשרי האיש ח"ב פ"ז אות ה) שאין לטלטל בגופו כשאין צורך כל כך. ודעת האג"מ (אורח ח"ה סי' כ"ב אות ג', לטלטול שבת אות לב) דאסור לטלטל בגופו לצורך המוקצה, אכן אם הוא **דבר נחוץ** מותר. ועי' בשבת הלוי (ח"א סי' מט ד"ה ולענין, וסי' נ"ד"ה אי ברא).

ג. טלטול ע"י נפוח

ונראה דאף למחמירים בטלטול בגופו מ"מ ע"י נפוח יודו דשרי, דהנה **במהרי"ל** (סי' ה') שהוא מקור השו"ע (סי' ש"ט ע"מ) להתיר לטלטל באופן זה, מבוואר דנפוח עדיפא מטלטול בגופו, דהרי כתב שם דאין שלא כדרך "גדול מזה". וכן דעת האג"מ (לטלטול שבת פ"ט הגה ט') דטלטול ע"י נפוח קל מטלטול בגופו. וכ"כ באו נדברו (ח"י סי' לג אות ב'), ודו"ק. ועי' ה' שבת בשבת (כ"ב הגה לו).

ד. טלטול בגופו כשהדרך בכך

אלא דאכתי יש לעיין לענין טלטול בגופו היכן שדרכו של הדבר הטלטל בכך, כגון "כדור" שהוא מוקצה לדעת השו"ע (סי' ש"ח), האם מותר לטלטלו ברגלו. [אלא בדאמת מצינו מח' בין פוסקי זמנינו האם כדורים המיוצרים באופן מיוחד בבית חרושת בכלל מוקצה, דעת הגרש"א זצ"ל (ארחות שבות פ"ח הגה ע') **והשבת הלוי** (ח"י סי' ע"ח) להקל, אולם דעת האור לציון (ח"ב פכ"ו אות ה) להחמיר בזה. **ובחוט שני** (ח"א ע"מ קמ"ה וצ"ע) כתב דמלשון המ"ב דאע"פ דעשו במיוחד למשקח אסור למאן דצ"ל דכדור אסור. ועי' בשש"כ (דפוס"ת אות ח"י).

והנה בגר"ז (סי' רס"ו קו"א אות ט וסי' ש"ח אות ט) מבוואר שאפילו דבר שדרכו של הטלטול בגופו שרי, וכן מצאנו שמצדד הא"א **בוטשאטב** (סי' ע"ב על סעי' ד') לענין טלטול ברגלו. וכן משמע מההתל"ד (סי' ש"ג אות ט).

אולם נראה להביא ראיה דבכה"ג אסור, מהא דהביא המאירי (שבת קמ"ד) דצינור שעלו בו קשקשים שמעכבים מרוצת המים ממעכן בצנעה בשבת, כלומר משפילם ברגלו, אבל לא יסירים הנה והנה, ואע"פ שאמרו הקש שעל גבי המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו, אין דרך הקש לנענעו בגופו, אבל קשקשים **דרכן בכך**, ע"כ. וכן הביא הר"י **מלוניל** (קמ"ד ל'), וכן המ"ב (סי' שלו ס"ק מ"ז) היא דברי המאירי להלכה.

ולפי"ז יש ליישב את דקשה לכאורה על דברי המ"ב **בשעה"צ** (סי' ש"ב אות לה) שכתב דשרי לקנח את נעלו באבן בשבת אך דוקא אם היא אבן גדולה שלא תנודד ע"י קניחו. וצ"ע דאמאי אסור באבן קטנה והרי הוי טלטול בגופו לצורך דבר היתר. וכן הקשה בחוט שני (ח"א ע"מ קפ"ד שעה"צ אות ח'). ולפי הנ"ל יש ליישב דכיון דכן הוא הדרך לטלטל האבן ע"י גרלו אסור.

שו"ר ע"פ פסק הגרש"א זצ"ל (מכתב סוף הש"ס ד"ה ג', מנח"ש ח"א סי' י"ד אות ב' ד"ה ג') דטלטול כלאח"י דינו כטלטול בגופו, ואין הי"נ דאם מטלטל ברגליו מוקצה כזה שרגליו לטלטל ברגל, דאין זו קרוי מן הצד רק טלטול גמור.

אלא דאכתי צ"ע מדברי המ"ב בסימן ש"ח סי' פ"ח שפסק בהמ"א (סי' מה) דמותר לשבת על אבנים אפילו שאם מסתמא זזות ע"י הישיבה כי הוי טלטול בגופו דשרי. ולכאורה קשה והרי טלטול זה הוי טלטול בגופו שדרכו בכך. ושמי יש לחלק בין טלטול ברגליו דנחשב כדרכו טפי מטלטול בשאר הגוף.

ועיין בדברי הגרש"א זצ"ל (מכתב בסוף ספר ששי"כ) שכתב דהטעם דמותר לטלטל בגופו כי אינו דרך הוצאה. ולפי דבריו יש לחלק דדוקא טלטול בגופו שהוי כדרך אף לענין דרך הוצאה אסור, ואי"כ ניחא אמאי המ"ב היקל לענין שכיבה על האבנים, דאע"פ דיש בזה משום דרך טלטול לענין מוקצה הוצאה אין בזה משום דרך הוצאה ושרי, ודו"ק [אלא בדאמת טעם של איסור מוקצה תלוי בפלוגתא, דעת הרמב"ם (כ"ב ד"ה ג') דגורו על המוקצה כדי שלא יבא לידי מלאכת איסור וכדי שיהיה שבות שבינתה ניכרת, אולם דעת הגרש"א זצ"ל (שם) דמפני חיוב הוצאה אסרו בטלטול מה שאסרו שהוא גדר להוצאה, או מפני שלא יהיה הטלטול בשבת כטלטול בחול].

מסקנא דדינא

העולה לדינא, א' מותר לטלטל מוקצה בגופו או ברגלו אפילו כשעושה כן לצורך המוקצה. ויש מי מחמיר באופן שעושה לצורך המוקצה. ב' טלטול בגופו הותר דוקא במקום שאין הדרך לטלטל אותו החפץ בדרך זו. ג' טלטול ע"י נפוח קל מטלטול בגופו, ועל כן מותר לטלטל באופן זה לכל הדעות אף כשעושה כן לצורך המוקצה.

מילי דרבנן לא נתנו לשיעורין, תדע דהא ההוא עובדא דאמר כגמ' חזייה דהוה לביש ציצית בבית הקברות אמר דלייה דלא לימרו למחר באים באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו, והתם מי יודע אם אותן קברות שהיה מהלך היו או נשים הפטורים מן הציצית, ועם כל זה סתם ואמר דרך כלל בית הקברות, לומר בכל הקברות אסור לא שגא איש לא שגא אישה לא שגא קטן.

ועוד מטעמא אחרינא אסור, מפני הרואים שיראו אותו מהלך בצד הקבר ולא יתנו לב לומר קטן היה, הילכך אסור בכל גוונא, כן נראה פשוט ומבוואר לענ"ד. ע"כ.

ובצל"ח (ברכות ת"ד ד"ה אבל מהלך) כתב להוכיח מדברי הגמ' דבכל גוונא איכא משום לועג לרש בין באיש ובין באישה, בין גדול ובין קטן.

והנה באר" (אורח ח"ה סי' כ"ג ס"ק ג') כתב בסוף דבריו - כתב בסוף ספר השו"ע מהר"ט צהלון דאפי' אין שם אלא קבר קטן שיך לועג לרש, דשמא הוא נשמה של אדם גדול.

ובפמ"ג (שם א"א ב') הביא דברי הא"ר וכתב ע"ז - לועג קבר אישה דבחייה ג"כ פטורה ליכא לועג לרש, ולחוש לגלגול זכר כולי האי לא חיישינן.

וכ"כ לדינא במשנ"ב (שם ס"ק ה' -) ואפי' בקבר של קטן יש להחמיר משום לועג לרש דשמא נשמת אדם גדול הוא, אבל בקבר אישה דבחייה ג"כ פטורה ליכא משום לועג לרש. ע"כ. וציין בשה"צ (סי' ס"ק ג') מקור דבריו א"ר ופמ"ג.

והרואה יראה דהפמ"ג והמשנ"ב לא ראו דברי המהרי"ט צהלון כפנינן, דהא המהרי"ט צהלון לא נחית לחלק בין קטן לאישה (לענין הגלגול), אלא דבריו נסבכו מעיקרא לענין קטן (מחמת בנו שנפטר ע"ש), ועיקר דבריו שם היו לענין תפלה, ולענין תפלה פשיטא דשיך לועג לרש אף באישה, דהא נשים חייבות בתפלה, (וכמ"ש הצ"ח [שם] דלענין תפילה פשיטא דאיכא משום לועג לרש אף באשה). וביותר דלמעשה דעת המהרי"ט היתה להחמיר לענין ציצית בין בקטן ובין באישה וכו' להדיא.

וכבר העיר בזה פתח הדברי (סי' מ"ה ס"ק ג') דמה שקיצר הא"ר בדברי המהרי"ט, גורם לפמ"ג לדייק בדבריו דבאישה ס"ל להתירא, וזה היפך מ"מ המהרי"ט גופה בטעמיו האחרים לאסור גם בקבר של אישה.

וכן העיר בזה הגר"י קניבסקי זצ"ל (ברכת פרץ פירש תרומה) דנראה ודאי שלא היה לפני הפמ"ג ספר מהרי"ט זצ"ל, ולא ראה איה להביא הא"ר בשמו, דבמהרי"ט מבוואר במסקנתו דאסור גם על קבר נשים. ע"ש.

אלא דבעיקר מ"ש הפמ"ג ואחריו המשנ"ב לדינא, דבאישה ליכא משום לועג לרש לענין ציצית, חזינן דכ"כ להדיא בלקט היושר משמיה דתרומת הדשן.

אלא דכיון דמידי מח' הפוסקים לא יצאנו, ודעת הצ"ח דמדינא דגמ' איכא משום לועג לרש אף באישה, וכן דעת המהרי"ט לאסור, והפמ"ג והמשנ"ב דהתירו סמכו דבריהם על המהרי"ט, ואנן חזינן דלמעשה לאסור, ודבר קל הוא להחמיר בזה, נראה דלמעשה יש לחוש לדעת המחמירים.

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני שבת קדש - תפילות שבת (ד) מגדל אהבת וקרבת ה' אין מזמרים

צרכים בשבת - "בשבת קודש פוגש היהודי את בוראו במאור פנים מעין עולם הבא, והש"ת מזמינו לסעוד אצלו סעודות שבת, וגדולה לגימה שמקרבת הרחוקים והאדם מתדבק אל בוראו, ואף אינו מזכיר צרותיו שלא לפגום באוירה הטובה של אהבה וחובה השוכנת בשבת, ושלא יאמרו שכל מה שמפגש באים הוא תועלת עצמו, אלא כל היום רווח דודים בשיחה של חיבה - תורה ותפילה, שירות ותשבחות.

כשמגיע מוצאי שבת, שיושבים לסעודה האחרונה, סעודת מלוה מלכה, והאהבה בוערת בסתר שקשה הפרידה, אז דרך אגב מזכיר לידידו, שבעצם עריך הוא לבני חיי זמניו, ומשיג כל מאויו בעין טובה". (הגר"ש פינקוס זצ"ל, שבת מלכתא עמ' ע"ו)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"